

Marta Jašo – Danijela Doblanović Šuran, *Matična knjiga krštenih Župe Dolina kod Trsta (1605. – 1617.)*, Posebna izdanja, sv. 49, Glagoljski rukopisi, sv. 13, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2019., 343 str.

U autorstvu Marte Jašo i Danijele Doblanović Šuran objavljena je 2019. *Matična knjiga krštenih župe Dolina kod Trsta (1605. – 1617.)* u okviru Posebnih izdanja Državnog arhiva u Pazinu. Riječ je o trinaestom svesku serije Glagoljski rukopisi. Glavni i odgovorni urednik je Ivan Jurković. Studija uz objavljeni izvor prevedena je na talijanski i slovenski jezik, što je čini pristupačnijom širem krugu čitateljstva.

Prva je cjelina „Matična knjiga krštenih Župe Dolina kod Trsta (1605. – 1617.)“ (7-22), odnosno u prijevodu na slovenski jezik „Krstna knjiga župnije Dolina pri Trstu (1605-1617)“ (23-36) te na talijanski „Registro dei battesimi della parrocchia di Dolina nei pressi di Trieste (1605-1617)“ (37-52). Poglavlje donosi saznanja o matici koja je pisana glagoljicom i latinicom, odnosno početni su glagoljički upisi pisani na hrvatskom jeziku, a potom slijede latinični upisi na talijanskom i latinskom jeziku. Dragocjenost je te matice uočio Božo Milanović, koji ju je 1930. darovao Arhivu nekadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Ondje se čuva do današnjega dana u registru matičnih knjiga pisanih glagoljicom. Od velike je važnosti jer predstavlja izvoran arhivski dokument koji svjedoči o migracijama stanovništva i popova glagoljaša, koji su dolazili iz glagoljskih središta, odnosno iz okolice Zadra, s dalmatinskih i kvarnerskih otoka i primorja te preko Istre stigli sve do istočnoga zaleđa Trsta.

Upise u maticu bilježilo je kroz vrijeme više župnika. Matica započinje predstavljanjem dolinskoga glagoljaša župnika Jurja Jurinčića i njegova kapelana Pjera Dragonića. Upisi krštenja započinju u studenom 1605. na glagoljici, ali se već krajem 1607. bilježe talijanski zapisi župnika Giacoma Pengara. Sve do svibnja 1610. izmjenjivat će se glagoljički i latinični zapisi, a zatim su do kraja, odnosno do travnja 1617., upisi samo na latinici te na talijanskom i latinskom jeziku. Matična knjiga je, razumljivo vremenu kojem pripada, pisana u narativnom obliku. U početnim upisima rabljena je uobičajena formula glagoljičkih zapisa koja nam donosi sljedeće podatke: datum, ime i prezime krstitelja, ime krštenika te ime i prezime roditelja i kumova. Talijanski i latinski upisi donose jednaku količinu informacija, ali je redosljed drugačiji. Ponekad se uz roditelje i kumove navodilo njihovo prebivalište. U

nekoliko upisa nije zabilježeno ime djeteta već samo spol. Takav način upisa zabilježen je kod djevojčica i samo jednom kod dječaka koji je bio nezakonit.

Potpoglavlje „O transliteraciji i transkripciji izvornika“ (9-10) tumači kako se glagoljički izvornik donosi transkripcijskom obradom iz prethodnoga izdanja *Kvadirna ili ligištara bratovštine sv. Antona opata iz Zabrešca u Dolini* (Pazin 2016.) te je transliteracija osuvremenjena transkripcijskom obradom. Latinični je dio čitak te pisan latinskim i talijanskim jezikom s elementima mletačkoga idioma. U transkripciji su dodani suvremeni pravopisni znakovi koji se ne nalaze u izvorniku.

„Ukratko o Dolini“ (10-11) donosi kratak povijesni pregled toga naselja Tržaštine. Na talijanskom jeziku mjesto je od 1923. do 2003. nosilo naziv San Dorligo della Valle, a potom opet Dolina (no općina se i nadalje zove imenom iz doba nasilne talijanizacije). Župa *Vallis* spominje se prvi put 1247., a ime duguje zemljopisnom smještaju u dolini rijeke Glinščice podno kaštela Socerb (San Servolo). Župa je bila dio povijesne pokrajine Kranjske, pod jurisdikcijom kaštela Socerb. Dio naselja nalazi se na istarskom poluotoku, a dio na Krasu.

Posljednji je dio prve cjeline „Analiza upisa“ (11-21). Upisi u matične knjige ne predstavljaju samo nanizani slijed imena članova nekadašnje zajednice već pružaju mogućnost rekonstrukcije raznih aspekata povijesne zbilje. Uz ime oca krštenoga djeteta ponekad se bilježila titula ili zanimanje, ali najčešće se taj podatak nije bilježio. U dolinskoj matici takav je podatak naveden samo kod 21 upisa od 811 te se zaključuje da se ostali zapisi odnose na pripadnike nižega društvenog statusa, odnosno na seljake zemljoradnike i stočare. Kada je zabilježen pripadnik višega društvenog sloja u zajednici, to se naznačilo titulama *dominus*, *illustre signor*, *signor* te na glagoljici *šinor*. Dakle, matice nam omogućuju rekonstrukciju društvene strukture određene župe te spoznaju koja su zanimanja bila prisutna. Titulom *meštar* ili *mistro* označavani su obrtnici, ali rijetko se točno definiralo i kojom se granom obrtništva bave. U obrađenoj matici samo je u dva slučaja zabilježeno točno obrtničko zanimanje, a riječ je o mlinaru i kovaču. Više puta je zabilježen kum liječnik *Michiel Sirach* i sudac *miser Berton Stran*. Autorice su rekonstruirale društvenu ljestvicu župe Dolina na čijem vrhu se nalazio posjednik i upravitelj kaštela Socerb. Zatim slijede svećenik, bilježnik, sudac, liječnik te razni obrtnici. Većinu stanovništva činile su netitulirane osobe, odnosno seljaci zemljoradnici i stočari. Odabir kumova bio je od velikoga značaja jer je predstavljao stvaranje duhovnoga srodstva. U analiziranoj župi primjenjivan je uobičaj-

jeni model para ili monokumstvo, odnosno krštenici su imali jednoga kuma i jednu kumu, a rijetki su slučajevi kada je rabljen drugačiji model. Studija donosi i onomastičku analizu, pri čemu se pored imena analizirala i motivacija njihova dodjeljivanja. Većina imena krštenika u župi Dolina su jednočlana, dok su dvočlana vrlo rijetka i najčešće su dodjeljivana djeci roditelja višega društvenog statusa. Ustanovljeno je više različitih imena kod muške, nego kod ženske djece (40 naprema 26 ženskih). Četvrtina je djevojčica dobila ime Marina, zatim slijede Jelena, Katarina i Ivana. Kod dječaka je učestalost jednoga imena niža nego kod djevojčica, odnosno najučestalije ime nosilo je samo 10 % krštenih dječaka. Najčešća muška imena bila su Ivan, Matija, Mihael i Juraj. Autorice su analizirale i potvrdile da su u velikoj mjeri imena djeci davana prema katoličkom kalendaru, odnosno dijete je često dobivalo ime po svecu ili svetici koji su se u tom razdoblju obilježavali. Pogotovo je kod muške djece bila česta praksa dodjeljivanja imena prema svecu koji se taj mjesec slavio (Vicent, Prosper, Just, Valentin, Nikola, Marko, Josip, Šimun, Lovro, Bartol, Gašpar, Blaž...). U matici krštenih župe Dolina upisano je 811 krštenja, od čega je 410 dječaka i 401 djevojčica. Na temelju toga podatka studija donosi i očekivani broj žitelja u župi početkom 17. stoljeća. Autorice donose analizu sezonskoga rasporeda krštenja i začeca. Najviše je začeca u analiziranom razdoblju bilo od travnja do lipnja, što se podudara s ostalim istraživanjima za istarski poluotok. Broj začeca raste na proljeće kada se priroda budi, kao i seksualni poriv te završava korizmena apstinencija. Najmanje začeca u ruralnim sredinama bilo je u razdoblju kada su poljoprivredni radovi bili najintenzivniji, odnosno u kasno ljeto i ranu jesen. Udio nezakonite djece bio je nizak (5 od 811), odnosno 0,6 % u ukupnom broju krštene djece. Označavala su se pojmovima *non legittimo*, *illegittimo* ili *natural*. Zanimljivo je da su im zapisana i imena očeva, iako je bilo obavezno bilježenje samo imena majke. Studija donosi popis svih prezimena po učestalosti te zaključak da se dio prezimena u izvorniku sačuvao do danas u Općini Dolina. Autorice zaključuju kako je prema prezimenima i zabilježenim mjestima prebivališta, područje župe Dolina obuhvaćalo dvadesetak naselja koja su početkom 17. stoljeća jezično, ali i kulturološki, bila većinski hrvatsko-slovenska, o čemu svjedoči i rasprostranjenost glagoljice. Prva cjelina dodatno je obogaćena tabličnim prikazima (Broj krštenja po mjesecima i godinama (1605. – 1617.), Raspored broja krštenih po mjesecima (1606. – 1616.), Ženska imena po mjesecima, Muška imena po mjesecima) i grafikonima (Kršteni po godinama,

Sezonski raspored krštenja i začeca (1606. – 1616.), Najčešća ženska imena i Najčešća muška imena).

Druga je cjelina „Transliteracija (transkripcijska obrada) / Prečrkovanje (transkripcijska obdelava) / Traslitterazione (eleborazione di trascrizione)“ (53–206). Posljednji upis u toj matici obavljen je 12. travnja 1617., a sljedeća je stranica potrgana.

Posljednja cjelina donosi „Kazalo osobnih imena / Kazalo osebnih imen / Indice dei nomi di persone“ (207–332) te „Kazalo mjesta / Kazalo krajev / Indice dei luoghi“ (333–338). Na kraju knjige nalaze se sažeci na hrvatskom, slovenskom i talijanskom jeziku (339–341).

Matična knjiga krštenih župe Dolina s početka 17. stoljeća važna je potvrda širenja glagoljaštva do najsjevernijih dijelova istarskoga poluotoka u samom zaleđu Trsta. Kroz nju su vidljive povijesne migracije stanovništva i jezično-kulturni kolorit na tom graničnom području. Ova je studija obogatila seriju Glagoljskih rukopisa još jednim dragocjenim sveskom te analizirala demografsko-povijesne aspekte župe i zavirila u svakodnevni život tadašnjih Dolinčana.

Monika Zuprić

Elena Uljančić, *U modi. Kultura odijevanja porečkih plemenitih građana (1650. – 1720.)*, Zagreb: Srednja Europa / Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino, 2019., 280 str.

Povijest i kultura odijevanja dio je povijesti svakodnevice koji izaziva zanimanje velikoga broja istraživača, no njegovo je istraživanje, s obzirom na nedostatak izvora i materijalnih ostataka odjevnih i dekorativnih predmeta, prilično otežano. Na hrvatskom, a time i istarskom području ta je tema slabije istražena, no izlaskom knjige *U modi. Kultura odijevanja porečkih plemenitih građana (1650. – 1720.)* Elene Uljančić naziru se promjene i bitan napredak na tom području. Knjiga je izdana 2019. suradnjom izdavačke kuće Srednja Europa i Zavičajnoga muzeja Poreštine. Na 280 stranica kroz 18 poglavlja te mnoštvo manjih tema kojima poglavlja obiluju djelo se bavi kulturom odijevanja porečkih plemenitih građana od sredine 17. stoljeća pa sve do dvadesetih godina 18. stoljeća. Osim toga, djelo je obogaćeno brojnim tablicama i